

Amiért beteg a magyar egészségügy

*Dr. Fancsik Jánossal, nemcsak orvosi minőségében,
Baráthi Ottó készített interjút*

Tíz ember közül nyolc ismeri Salgótarjában. Ki orvosként – mint belgyógyászt vagy reumatológust –, ki természet vagy környezetvédőként tiszteli. Más fotósként, politikusként, közéleti – vagy író – emberként ismeri. Van, aki egyenesen Tarján polihisztoraként tartja számon, ám ő tiltakozik e titulus ellen, elsősorban orvosnak tartja magát. Felmenői felvidékiek, szülei és ő maga azonban már a „Rokkantról” valók. Természetimádatát a nagypjától örökölte, rendszeretét és környezettiszteltét szüleitől és elemi iskolájától kapta. A gimnáziumban a humán tárgyakat szerette. Bátyja példája nyomán lett orvostanhallgató.

Diplomáját és feleségét Pécsen „szerezte meg”, de honvágya és szülei miatt visszatért szülővárosába. Harminchat éven keresztül dolgozott – kisebb megszakításokkal és különböző beosztásokban – a salgótarjáni megyei kórházban. Hivatásáról, hivatásszerűen „űzött” hobbijáról, közéletiségéről és családjáról beszélgettünk a többször – 1992-ben véglegesen – nyugdíjba vonult, ám ma is gyógyító főorvossal – mint az alábbiakból kiderül – korántsem „csak” orvosi minőségben.

– Belgyógyász és reumatológus szakorvos, osztályvezető-, kórházigazgató- és megyei főorvos is voltál, de mint természetbarát, környezetvédő, fotós, tudományos ismeretterjesztő, politikus és közéleti személyiség is közismert, népszerű ember vagy a városban. Vállalod-e szívesen ezeket a jelzőket, s ha igen, melyik minőségben érzed magad legjobban?

– A népszerűségről csak annyit, hogy az mindig viszonylagos, s ha van, akkor is gyorsan fakul. A többi jelzőt természetesen vállalom, mégpedig együttesen, hiszen a jelzők mögötti tevékenységek együtt kerekítették ki életemet. Mindegyik minőségemben voltak örömteli perceim, de akadtak bőven kudarcaim is. De, ha esetleg azt akartad tapintatosan kérdezni, hogy melyiket tekintem hivatásomnak, akkor válaszom egyértelmű: elsősorban orvos vagyok, minden hobbitomat mindig ennek rendeltem alá. Felesleges időtöltésnek és szakmaidegen elkalandozásnak azonban sohasem tartottam azokat, hiszen látókörömet szélesítették, ember- és környezetismeretemet bővítették, s valahol hasznosultak orvosi munkámban is. Orvosi „ars poeticámhoz” ugyanis mindig hozzátartozott, hogy a betegségeket nem külön-külön, hanem a beteg ember egészét kell vizsgálni, kezelni, mégpedig életkörülményeinek minél szélesebb körű figyelembevételével. Ez alól vannak minden szakmában nyilvánvaló kivételek, de a betegségek jó része szövevényes természetű, különösen a mai világban nő a különböző környezeti tényezők szerepe.

– *Téged őstarjáninak tartanak. Nem éppen magyarosan csengő vezetékeved mintha mást sejtetne.*

– Valóban született tarjáni vagyok, sőt már az apám és anyám is itt születtek a század elején, de nagyszüleim mindkét ágon a felvidékről érkeztek még a múlt század végén. Családnevem talán lengyel, de lehet, hogy szlovák. A magamfajta, egyszerű „kutyabőr nélküli” családok eredetét igencsak nehéz kibogozni, különösen akkor, ha máshonnan kerültek ide. Apai ágon a szálak csak a szomszédos Gömörbe, a Fülek melletti Sid-re vezetnek, édesanyám szülei viszont Tuzsérből, mégpedig Felső-Turcsekből, német ajkú közösségből kerültek Tarjánba – az ottaninál biztosabb megélhetés reményében. Turcsek, Wagner, Fancsik és Bartha nevű nagyszüleimtől valószínűleg nem sok ősmagyar vér csörgedezik ereimben, de életem során emiatt soha eszembe nem jutott, hogy nem lennék teljesen magyar. Mindig – sokszor talán túlzottan is – ragaszkodtam szülőföldemhez, szűkebb pátriámhoz; szerencsémnek tartottam, hogy ide születtem, de az ezzel való kérdés távol állt tőlem, s jogtalan előnyöket soha nem vártam miatta.

Szüleimről? Apám a város megalakulásának pillanatától nyugdíjazásáig a városháza alkalmazottja volt (kézbesítő, altiszt, gondnok, tűzoltó stb. munkakörökben), a városban szinte mindenütt jól ismert ember, s általa jómagam is megismerkedhettem a városháza belső életével. Így – mint kisgyerek – többször találkoztam Förster Kálmán polgármesterrel is. Kitűnő iskolai bizonyítványomért kétszer is átvehettem tőle – nagy bőrfotelos szobájában – 5–5 pengő jutalmat, ami akkor igen nagy elismerésnek számított. Most persze nem róla szeretnék anekdotázni – egyszer talán majd erre is adódik alkalom –, de, ha már személye szóba került, az ünneprontás szándéka nélkül kimondom, hogy azért vele sem volt a maga idejében mindenki elégedett, mert például, amikor az elemi iskola egyik tantermében a tábla mögötti falrepedésen át a februári szél befúta a havat az osztályba, Fekete tanító úr hangosan berzenkedett azon, hogy a polgármester úrnak a síelés és a menedékház-építés helyett nem ezzel kellene-e többet törődnie? (Akkor még nem tudtam, hogy mindennek és mindenkinek van „ellenzéke”.)

A családnkat édesanyám fogta össze a maga németes alaposságával, hatalmas munkabíráásával, szorgalmával, akaraterejével. Ő az otthoni munkája mellett rendszeres tűzhelygyári és egyéb alkalmi munkákat is vállalt, hogy a Rokkant-telepen felépülhessen családi házunk, hogy aztán annak nagyobbik felső lakrészét bérbe lehessen adni, legyen miből törleszteni az adósságot és a bátyámmal együtt mindkettőnket iskoláztathassanak.

Ezzel együtt a gyermekkorom – ott a Rokkant-telepen – életem egyik legszebb korszaka volt. A telep – másoknak talán kissé furcsa – neve nekünk gyermekeknek soha nem okozott gondot; mi nem gondolkodtunk a szó eredetén, büszkén vallottuk magunkat „rokkantinak”, a „rokkontra” mentünk, a „rokkanton” laktunk. A kertek alatt folyt a patak, ott fogtunk „tólat”, abban fürödtünk, a somlyói tóban tanultunk meg úszni, reggeltől estig bújtuk az erdőt, a rétet. A „Vlacsiléknál” fociztunk, Versel-kútnál szánkóztunk, napközben kétszer is kiszaladtunk a Pécsköre, szedreztünk, gombáztunk s télire hordtuk a tűzifát a Nagyerdőről.

– *Úgy beszélés, mint akit már kisgyermekként elvarázsolt a természet szépsége, mint akire nagy hatással volt a természeti környezet?*

– Igen, valóban úgy volt, úgy is maradt, máig is rabul ejt a természet varázsa, csakúgy, mint gyermekkoromban. Nem „papolt” nekem senki a természetszeretetről, a természet védelméről, de tapasztaltam, hogy azzal együtt, olykor abból, annak termékeiből élünk, azt meg kell becsülnünk. Legnagyobb hatással azonban az erdőjáró Fancsik nagyapám lehetett rám, akit gyakran elkísérhettem erdei útjain, aki megmutatta a vadgerle fészket, a zöld harkály oduját és az „igazigomba” lelőhelyeit.

– *Aztán ebből a bódulatból egyszer csak az iskolapadban találtad magad. Vissza tudnál iskoláskorod emlékeibe is szökkenni?*

– Természetesen, hiszen azok is szépek voltak, mélyen belémvésődtek. Akkor már nemcsak a Pécskő, de az iskola is tágította látóhatáromat. Elemibe a Cigány utcai iskolába jártam, a mai Gagarin elődjébe, amely tulajdonképpen nem is a Pécskő utcában, hanem az Iskola utcában volt. Nem ez volt a város elit iskolája, földszintes épületei kopottak, de mindig gondozottak voltak. Szép, virágos előkertje volt, udvarát Kálmán bácsi, az „iskolaszolga” naponta többször is felsöpörte. Az udvar végén kis parkban állott az országzászló. A tanterem naponta frissen sikált olajos padlójának jellegzetes illatát ma is az orromban érzem. A falakon szép térképek és történelmi nagyjaink képei, valamint az állatok és növények ábrái díszlettek. A természetrajzi szertár külön épületben volt, abban láttam életemben először kitömött, nagyon dekoratív állatokat, madarakat és gyíkokat.

A tanulók társadalmi összetétele meglehetősen heterogén volt. Előfordult közöttünk cigány, zsidó, „magyar”, szegény és gazdag gyerekek egyaránt, amit akkor talán nem is tudtunk, nem is mérlegeltünk, a barátságok vagy az esetleges ellenszenv-kapcsolatok nem ilyen „erővonalak” mentén alakultak. Tanítóink nem csak tanítottak, de példájukkal is neveltük bennünket. Bartha és Tancos tanító nénire, Steiner tanár úrra és Fekete Gyula bácsira ma is tisztelettel emlékszem.

– *Kitűnő tanuló voltál, a négy elemi után nyilván tovább tanultál...?*

– Salgótarján akkortájt egyetlen és legmagasabb szintű középiskolájába, a gimnáziumba kerültem, melynek földszintes épülete a jelenlegi Vásárcsarnok melletti területen állott. Dornyay tanár úrral már nem találkozhattam, de Réfi László, Vincellér Vilmos, Fayl Frigyes, Vadányi Bertalan, Györffy Dezső – hogy csak a legkiválóbb tanárok közül említsek néhányat – mind-mind hozzájárultak szellemi és erkölcsi nevelésünkhöz, emberré formálásunkhoz – több-kevesebb sikerrel.

Én egyébként mindig a humán tárgyakat kedveltem, a fizikát, főként pedig a matematikát nem nagyon szívtam. Középiskolás éveimre a második világháború több tekintetben rányomta bélyegét. A trianoni határ ide-oda tologatása többször is megváltoztatta mind a diákok, mind a tanár kar összetételét. A háborús események miatt sok volt a kényszerű szünet, egyes tankönyvekből egész fejezetek tanítása kimaradt, s a tantervek gyakori változása miatt úgy alakult, hogy én például leérettségiztem anélkül, hogy a kémiát komolyabban tanulhattam volna. (Az orvosi egyetemen emiatt aztán volt mit bepótolnom.)

– *Viharos történelmi korszakban jártál középiskolába, amikor feltehetően alapvető világnézeti váltással is szembe kellett nézned. Meglehetősen tudathasadásos, skizofrén helyzet lehetett.*

– A minap, az 50. érettségi évfordulón elmondandó, visszaemlékező pohárköszöntőre készülődve átnéztem néhány akkori Évkönyvet, s a fentiek illusztrálására itt most szó szerint idéznék néhány részletet a front előtti utolsó és a front utáni első iskolaévünk igazgatói értékeléséből.

Nézzük először tehát az előbbit: „A tanári kar a tanítási órákon nem mulasztotta el soha az alkalmat, hogy tanulóinknak megmagyarázzák a magyarság hősi küzdelmét a létért, jobb jövőnk biztosításáért. Nemzeti érzésben tiszta magyar tanulóifjúságunk tekintetéből kisugárzik a vágy, a lelkesedés, mielőbb részt venni ebben a küzdelemben.”

Egy év múlva, az új igazgatónk már így szónokolt: „...az év folyamán az iskolában megindulhatott a tanárok demokratikus átképzése, és ennek nyomán a nevelés eredménye egyre szembetűnőbbé válik. Nevelőink egyre jobban megértve az idők szavát, az iskola falai közül kisöprik a múlt itt felejtett reakciós ballasztjait.”

Így utólag már sok mindent ki tudnak – tudtak – olvasni a diákok tekintetéből. Akkor azonban ezek a gyors, viharos erejű változások nagyon komolyan és érzékenyen is érintettek bennünket. Vajon kinek van igaza, kinek higgyünk? – merült fel bennünk nap mint nap a költői kérdés. Cserkészekből hirtelen úttörők lettünk, fogalmakat átértékelünk, tavalyi értékeket elvetettünk, újakat befogadni igyekeztünk. A magántulajdonon alapuló társadalmi szemléletünket át kellett programoznunk a köztulajdont előnyben részesítőre. Tizenéves korban azért már ez a „szellemi erőpróba” kritikussá tett bennünket, de talán – azért, hogy optimista legyek – jó hatással is volt ránk, mert korán megtanulhattunk sokoldalúan gondolkodni, mindenben „egészségesen” kételkedni, a „másságot” tolerálni.

– *Mikor határozta el, hogy orvos leszél, és nem éppen erdész, biológus vagy bányamérnök?*

– Talán csak az érettségi előtti hetekben döntöttem így, amikor le kellett adni a jelentkezési lapokat. Elhatározásom, döntésem okai nem gyermekkori elhivatottságban gyökereztek, nagyon is hétköznapiak voltak. A gimnáziumi tantárgyak közül legjobban a biológiát és a latin nyelvet szerettem, élmény volt számomra a növények latin nevének megtanulása, ami az egyetemen a gyógyszerstan tanulásánál jelent(het)ett előnyt. Szóval, szerettem az orvosegyetemhez szükséges tantárgyak többségét, de főleg az motivált, hogy a bátyám is orvostanhallgató volt. Én Pestre jelentkeztem, de Pécsre vettek fel, ám én ezt a lehetőséget is örömmel fogadtam. Talán Pécs varázsa és az ottani egyetem családi légköre is hozzájárult ahhoz, hogy választott hivatásomat egy életre megszerettem. Az egyetemi évek alatt magát a tanulást, tudásszomjam kielégítését (is) élveztem, ami nem csoda, hiszen olyan lenyűgözően, lelkesítően oktató tanáraink voltak, mint Szentágothai János, Romhányi József, Donhoffer Szilárd, Kerpel-Fonius Ödön és Hámori József professzorok. Egy-egy szigorlatom után – igyekeztem és eredményeim elismeréseképpen is – több tanszékre is kaptam gyakornoki meghívást.

– *Úgy tűnik jól érezted magad az egyetemen, talán a városban is. Mégis hazajöttél orvosi diplomád megszerzése után. Miért?*

– Erre a kérdésre így utólag nehéz válaszolnom. Pécssett nagyon is jól éreztem, feltaláltam magam. Széles ismeretségi köröm alakult ki az egyetemen túlterjedően is. Feleséggel is ott ismerkedtem meg, ott esküdtünk örök hűséget egymásnak a pécsi székesegyházban, s amíg volt kihez, gyakran vissza is jártunk, mint második otthonunkba. Gyermekeinkkel, sőt még unokáinkkal is sokszor megfordultunk Pécssett.

Hogy akkor mégis, miért jöttem haza? Talán a tüdővészben fiatal orvosként meghalt bátyám helyett is szerettem volna itt élő szüleink felé törleszteni valamit közös adósságunkból. Talán az a kihívás is vonzott, hogy vajon szülővárosomban el tudom-e orvosként fogadtatni magam. Vagy csak egyszerűen elfogadtam a hazuról érkező állásajánlatot? Nem is tudom igazán.

Azt azonban tudom, hogy elhatározásom után már nagyon fontosnak tartottam, hogy leendő munkahelyemen töltsöm a szigorló évemet, addig ismerkedjem a kórházzal és tegyem meg első szakmai lépéseimet, amíg presztízsveszteség nélkül mindent nyugodtan kérdezhetek, az alapvető szakmai fortélyokat elsajátíthatom, megismerkedhetek a helyi szokásokkal, sajátosságokkal. Így hát a feleséggel együtt mindjárt a házasságkötésünk után hazaköltöztünk Salgótarjánba. Alig egy év múlva, pontosan azon a napon, amikor orvosi diplomámat Pécssett átvehettem, megszületett első kislányunk is.

– *Hazatértél szülővárosodba, újra itthon voltál. Milyenek voltak az első benyomásaid, mikor érezted, hogy otthon vagy itthon?*

– Remélem, kívülről nem volt annyira érzékelhető, de első találkozásaim az ismerős betegekkel, a volt szomszéd nénivel, a rokonokkal, volt iskolatársaimmal, barátaimmal némi szorongással és izgalommal töltöttek el. Volt aki Jancsikának, volt aki doktor úrnak, volt aki elvtársnak szólított. Volt olyan betegem, aki teljesen természetesen viselkedve mondta el intim panaszait is, másokat szemérmességük kifejezetten zavart a vizsgálatok során. Évek múltán azonban – talán még rövidebb idő alatt is – mindkét „oldalról” asszimilálódtunk, s ma már nemigen akadnak ilyen problémák, hiszen betegeim már csaknem mindannyian fiatalabbak nálam. Ők már eleve orvosként, nem „hátagombolós” kisgyermekként ismertek meg.

– *Származott-e valamiféle előnyöd – netán hátrányod – tőzsgyökeres „tarjániságodból”?*

– Szakmailag az előbb elmondottak csak látszólag jelentettek kisebb problémát, sokkal több előny fakadt abból, hogy sok-sok betegemmel emberként is jól ismertük egymást. A magam részéről mással nem pótolható előnynek tekintem azt is, hogy egész életemben olyan közegben éltem itthon, amelyet szerettem, magam választottam. Így utólag azonban be kell látnom, hogy családomnak, gyermekeimnek nem nagyon vált hasznukra ez a felfogásom.

– *Tarjánhoz való ragaszkodásodra, lokálpatriotizmusodra gondolsz talán? Vagy hogyan értem, amit mondasz, amire utalsz?*

– Talán jobban jártak volna „véreim”, ha a felkínálkozó alkalmakat nem utasítom vissza, s ők sem kötődnek annyira általam Salgótarjánhoz. Mindezt persze nem panaszként mondom, csak válaszoltam arra a kérdésre, hogy származott-e előnyöm vagy

hátrányom „tarjániságom”-ból? Hazai „prófétaságommal” kapcsolatban még hadd mondjam el azt a komikus, de talán természetesnek is mondható állapotot, illetve helyzetet, hogy amíg nem volt autóm, addig többen is sajnálkozásukat fejezték ki emiatt gyalogos beteglátogatásaim során, de amikor végre venni tudtam egy használt autót, talán ugyanazok „csettintettek” irigykedve, hogy „de jól megy a Fancsik gyereknek!”

– Azt mondtad, betegeket látogattál otthonukban, én meg azt gondoltam – úgy tudtam –, hogy mindig a kórházban ténykedtél, kivéve a megyei tanácsot. Beszélnél orvos-szakmai karriered alakulásáról?

– Lényegében jól tudtad, de ez nem jelenti azt, hogy az esti órákban nem vállaltam volna „kihívásokat”, injekciós kúrákat. Hosszan elnyúló városunkban akkor még nem volt rendszeres buszjárat, és ha éppen „Amerikában” – az acélgyári kolóniákban –, vagy a „Nagyállomáson” volt egy-egy betegem, a két-három órás „túrával” el is ment az estém. De szívesen mentem, ha hívtak, a bizalmat éreztem, amely megnyilvánult irántam, és a közismerten alacsony, kezdő orvosi fizetésemet is ki kellett egészíteni.

A kórházban Telmányi főorvos – aki ugyancsak tarjáni őslakos – volt az első főnök, mellette szakvizsgáztam belgyógyászatból, majd egy kis körzeti orvosi „kihelyezés” után Mezey főorvos hívott vissza adjunktusnak. A szakmai munkamegosztás során a gyomor-bélrendszeri betegségekkel foglalkoztam kiemelten, s hadd dicsekedjek el azzal a történelmi ténnyel, hogy Salgótarjánban én végeztem el az első gyomortükrözéses vizsgálatot – 1966-ban –, amelyet egy éven át még néhány tucat követett. A mai korszerű műszerek ismeretében az akkori félmerev műszer bevezetése a gyomorba szinte „kardnyelésnek” tűnhet.

Aztán az új kórház megnyitása után – 1967-ben – váratlanul ért a felkérés, vállaljam el az új reumatológiai osztály beindítását, megszervezését, majd vezetését. Nem kevés töprengés után kötélnek álltam, „átprogramoztam” magam. Az ORFI-ban szereztem meg a szükséges szakmai ismereteket – egy évig segédorvosként dolgoztam ott –, és az újabb szakvizsga után megkaptam főorvosi kinevezésemet. Néhány év alatt kialakult a teljes szakmai stáb. Az ORFI-ban szerzett tapasztalataimat és kapcsolataimat felhasználva bekerültünk az országos vérkeringésbe; továbbképzéseket, konferenciákat is szerveztünk. A kórházon belül az egyéb szakmák is elfogadták a reumatológiát, teljes polgárjogot nyertünk. Ám, még mielőtt „hátradőlhettem” volna egy kicsit, ismét közbeszólt a sors, illetve annak képében dr. Boros Sándor, a megyei tanács egyik akkori elnökhelyettese, hogy el kellene vállalnom a megyei főorvosi állást, ami egyben a megyei tanács egészségügyi osztályának vezetésével is együttjárt.

– És te nem tudtál, vagy nem akartál nemet mondani, mert rövidesen „kollégák” lettünk a megyei tanácson, ez a 80-as évek elején lehetett. Mi, akkori osztályvezetők nem győztünk csodálkozni, hogyan kerül egy gyakorló orvos, egy szaktekintély a „testidegen” közigazgatás őrlőmalmának fogaskerekei közé. A világot aligha váltod meg – gondoltuk.

– Talán az a leghelyesebb, ha azt mondom: „szelíd kényszerrel”.

Ahogy a rábeszélés napjai teltek, ellenérveim úgy fogytak, végül „önként” elvállaltam a felkínált megyei főorvosi státuszt. A világot természetesen én sem váltottam

meg, de az ott töltött néhány év alatt állítólag voltak hasznos kezdeményezéseim, javult a megye táppénzes helyzete, szorosabbá vált az együttműködés, a szakmai kapcsolat a megye kórházai között, lendületet vett a szakmai tudományos tevékenység, s talán az egészségügy anyagi támogatása is erősödött valamelyest. Minthogy „vállalkozásom” eleve csak átmeneti időszakra szólt, mihelyst utódom biztosított volt visszamehettem a kórházba, de csak azzal a feltétellel, ha elvállalom az igazgatását, azaz a kórház főigazgató-főorvosi státuszát. Igent mondtam, és szakmai munkám mellett három évig voltam a megyei kórház igazgatója, majd végre „csupán” osztályvezető főorvosként dolgozhattam egészen 1992-ben bekövetkezett nyugdíjazásomig.

– *Mondd főorvos úr, nem sajnálsz a bürokrácia „fogságában” eltöltött éveidet? Igaz, néhány közéleti „operációt” közben is végrehajthattál, hiszen 1980–1985 között országgyűlési képviselő is voltál.*

– Persze, hogy sajnálom, de azért nem tekintem teljesen elfecsérelt időnek a köz-igazgatásban, pláne nem a közéletben eltöltött éveket. Egyrészt azért nem, mert itt-ott talán volt is valami értelme és látszatja tevékenységemnek mind szűkebb szakmám, mind az egészség-, a város- és környezetpolitika terén. Másrészt pedig felhalmoztam rengeteg hasznos tapasztalatot, és azért az sem semmi! – ahogy mondani szokták.

– *Dolgoztál körzeti orvosként, városi körzetekben szakorvosként a régi és új kórházban és a rendelőintézetben, megyei főorvosként a szakigazgatásban, igazgatóként a kórház és rendelőintézet élén, dolgoztál a „létező szocializmus” időszakában és a rendszerváltás alakuló piaccgazdasági viszonyai között is. Hadd kérdezzem, Végh Antal után szabadon – mert ha valakinek tudni kéne, neked feltétlenül: Miért beteg a magyar egészségügy?*

– Ha ezt én pontosan meg tudnám mondani, talán Nobel-díjat érdemelnék. Van azonban néhány gondolatom ezzel kapcsolatban. Először is azt hiszem, hogy sok más mellett, az egészségüggyel szemben támasztott igények soha nem lesznek teljesen kielégíthetőek. Tudomásul kell venni a kényszerű kompromisszumok elvét, egyrészt az orvostudomány mindenkorai szakmai korlátai, másrészt pedig a véges gazdasági-pénzügyi lehetőségek miatt. Az egészségügyben is mindig mérlegelni kell, hogy mekkora ráfordításnak mi a hozadéka. Hogy sokak egészségét szabad-e kockáztatni kevesek megmentéséért, és veszélyes, költséges beavatkozások erőltetésével esetleg minimálisan növelni a diagnózisok biztonságát.

Társadalmi rendszerektől független bajnak tekintem az egészségügyi ellátás elgépiesedését és a „túlspecializációt”. Mindez egyrészt túl drága, másrészt eredménytelen – vagy legalábbis kevésbé eredményes – hiszen megszűnik az orvos és a beteg között a kölcsönös bizalmon alapuló kapcsolat. Egyébként ez a legfőbb oka annak, hogy az óriási ráfordítások árán fejlődő egészségügytől a betegek tömegei a természetgyógyászok, illetve – ami sokkal veszélyesebb – a sarlatánok felé fordulnak.

Határozottan állítom azt is, hogy a pazarlás és a hiány folyamatos együttléte mérhetetlenül terheli az egészségügyet. Ez egyaránt vonatkozik pénzre, műszerezettségre, kapacitásokra, gyógyítási technikákra, ellátás-szervezésre. És, ami talán még meglepőbbnek tűnhet: a kedvező irányú változások legfőbb akadályai az egészségügyön belül

rejlenek, mert rossz beidegződéseinken, vélt érdekeinken nem tudunk vagy nem vagyunk hajlandók fölülelmelkedni. Csak néhány példa: a „defenzív medicina”, azaz önmagunk körülbástyázása érdekében valódi konzíliumok helyett egymáshoz küldözgetve „gyártjuk” egymásnak a betegeket, feleslegesen duzzasztjuk a végül mindannyiunkat „bumeráng effektus” szerint túlterhelő forgalmat. Elvesszük a jogosítványokat éppen azoktól a családorvosoktól, akik az alapellátás legfőbb letéteményesei. Miért nem írhat fel bármilyen gyógyszert szaktudását igazoló diplomája jogán és minden felelősséget viselve a családorvos? Miért oly papír, festék- és időpazarlók a számítógépes programjaink? Felelősségteljes döntések helyett miért szeretünk a hippokrateszi eskü (ráadásul tévesen lefordított) oltalma mögé bújni? Mivel magyarázható, hogy egy kórház osztályain külön-külön mindenütt a beteg felvételét akadályozó ágyhiány van, miközben összességében több tucat ágy áll üresen?

– *Gondolom az előbbieken megfogalmazott kérdéseidet költőinek szántad – legalábbis az interjú keretei között. Annál is inkább, mert a választ előre megadtad, amikor arról beszéltél, hogy rossz beidegződések és vélt érdekek determinálnak döntéseket, alakítanak helyzeteket. Sajnos, ez nem csak az orvoslásban és az egészségügyben van így. Ezt legalább olyan jól tudod megint csak mint én, hiszen a közéletben is szinte hivatásszerűen tevékenykedtél. Az előző rendszerben országgyűlési, a mostaniban pedig városi képviselő voltál. Hogyan kerültél „itt is, ott is” politikaközébe?*

– Én a „nagypolitikával” sohasem foglalkoztam, bár kétségtelen, hogy akaratom ellenére is sokszor a közelébe kerültem. De csak azért, mert a helyi és a nagypolitika határai esetenként elválaszthatatlanul egybeesnek. Környezetem napi történései, viszonyai mindig érdekelték, s ha valamiről volt véleményem, azt általában ki is fejtettem, s a gyakorlati tennivalóktól sem húzódoztam. Egyébként gyermekkoromtól fogva idegenkedtem mindenféle szervezetbe való tartozástól, mert nehezen tudom magam beskatulyázni. Nem azért mondom, hogy most vállon veregess érte, de tudomásom szerint én voltam az egyetlen főorvos, aki csak jóval a kinevezésem után léptem be az MSZMP-be, a már párttag, általam nagyra becsült, velem sok mindenben azonos nézeteket valló kollégám kapacitálására. Főorvosi beosztásom pedig megkövetelte, hogy ilyen-olyan értekezleteken – akár vitatkozva is – képviseljem a szakmámat, munkatársaim, betegeim és a saját érdekeimet is.

Az országgyűlési képviselővé történő jelölésem annyira meglepett, és olyan nagy megtiszteltetésnek tartottam, hogy még csak nem is nagyon szabadkoztam ellene. Egy cikluson át – 1980–1985 között – voltam a parlament tagja. Kétségtelen, hogy a szocializmus természetéből adódóan, „általános szabályai” szerint igen sok üresjáráttal, formalitásokkal működött a T. ház, de a formális üléseken már akkor is elhangzottak igen nagy figyelmet érdemlő és kiváltó hozzászólások, interpellációk, felvetődtek igen kényes kérdések is, s már nem minden miniszteri válasz került elfogadásra. A bizottságokban pedig időnként ugyanolyan éles viták zajlottak, mint mostanában. Igaz, akkor az álláspontok csupán az adott témáról alkotott vélemények, nem pártcsoporthoz (frakcióhoz) való hovatartozás szerint ütköztek meg egymással.

– *S mennyivel volt más egy szabadon választott testületben dolgozni?*

– A rendszerváltás utáni képviselőiséget az MDF támogatásával vállaltam. Szívesen vettem és vállaltam a megmérettetést, bár tisztában voltam azzal, hogy az aránylag biztos szavazati többséget elsősorban orvosi ismeretségemnek köszönhetem. Amikor korelnökként az első szabadon választott testület alakuló ülését levezettem, tele voltam bizakodással és örültem, hogy végre egy valóban demokratikusan választott, szabadon vitázható, érdemi és értelmes döntéseket hozó városi testület tagja lehetek. Rövidesen azonban ebben – és sok minden másban is – csalódnom kellett. Felesleges agresszivitások, intoleranciák törtek a felszínre. Fontosabbnak látszott minden oldalról az ellenpárt megkontrázása, mint az ügy valódi képviselete. Igyekeztem ezektől a „zsigeri” vitáktól távol tartani magam, s állásfoglalásomat – ha tévedtem is – a legjobb belátásom szerint, előítéletektől mentesen kialakítani.

– *Csak nem azt akarod mondani, hogy negatív élményként élted meg városi képviselőiségedet?*

– Azt nem állítanám, hogy értelmes dolgoknak nem lehettem tanúja, azt pedig fel sem tételezem, hogy bárkit is a rossz szándék vezérelt volna. Mindenesetre a következő ciklusban már nem vállaltam semmilyen közéleti szerepet. Viszont „csak” külső tagként szívesen segítettem volna a városépítési, környezetvédelmi bizottság munkáját, de erre már nem tartottak igényt; a pártok jelöltjei szerint méricskéltek ki valószínűleg az egyensúlyi viszonyokat.

– *Mintha maradt volna benned egy kis tüske, jóllehet bizonyára számos lehetőség akad – szakértőként vagy más minőségben – a városban a természet- és környezetvédelem befolyásolására. Vagy tévednék? Csak arra gondolok, hogy annyian szakértnek, akik nem szakértők...*

– Hazudnék, ha azt mondanám, örültem a mellőzésnek. Az is igaz, hogy máshol is adódnának közszereplési lehetőségek. Dehát nekem sohasem az öncélú „ügyködés” volt a vágyam. Mostanában pedig egyre gyakrabban tapasztalom, hogy udvariasan meghallgatnak, aztán a karaván halad a maga útján. Készülnek a tervek, a „soft-projektek”, képzési, kutatási, marketing és egyéb programok, a legszebb természeti értékeink pedig kopnak, koszolódnak, az idegenforgalmi terhelés fogadására pedig továbbra is felkészületlenek maradunk. Szomorú szimbólumnak tekintem például a Dornyay turista ház sorsát. Komolynak tekinthetők-e környezet- és turizmusfejlesztő szándékaink, ha megye és város együttesen sem képes megóvni a most már környezetét is csúfító pusztulástól ezt az elődeinktől örökölt értéket?

– *Említetted a „soft-projekteket” is egyebek között. Mit kell ez alatt érteni? Annyi projekt van már – „csak” a realizálás hiányzik.*

– Pontosán én sem tudom, de az a lényege, hogy azzal különböző pályázatokon aránylag szép összegeket lehet nyerni – megfelelő önrész vállalásával, de abból semmi maradandó értéket nem lehet létrehozni, csak a célok megtervezésére, a feladatok megfogalmazására, az előkészítő értekezletek megtartására szabad fordítani. Szerintem ez a lényeg megkerülésének magasiskolája, még akkor is, ha úgy egyébként „EU-konform”.

– *A hivatásod mellett, meg hobbijaid „közepette” volt időd – hogy honnan, arról fogalmam sincs – írói, közírói „megmutatkozásodra” is. Számos könyved (album, útikalauz stb.) jelent meg, amelyek vagy te írtál, vagy közéleti jellegű írásod látott napvilágot szaklapokban, folyóiratokban, heti-*

és napilapokban. Honnan az írói vénád? – mert a tollad is szépen fog –, honnan benned a közlési vágy?

– Furcsa ellentmondást tapasztaltam magamban. Egyrészt meglehetősen zárkózott vagyok, legalábbis annak tartom magam abban az értelemben, hogy van egy belső integritásom, amit magam fontosnak tartok magamban tartani. Tehát semmiképpen sem tartom magam exhibicionistának. Másrészt ugyanakkor mégis szeretem magamat a dolgokról való álláspontomban megmutatni: akár szóban, akár írásban, akár fotóim által. Szeretem magam az elveim által kifejezni. Nem Fancsik Jánost, a szubjektumot akarom kiadni, de azokat a nézeteket, gondolatokat, amelyek benne megfogalmazódnak; természetéről, társadalomról, emberről és környezetéről stb. Ezeket nem kell szégyellnem, sőt sokszor úgy érzem, meg kell osztanom másokkal.

– Csakhogy – az eddigi gazdag alkotói munkásságoddal szemben – mostanában nem nagyon mutatod meg magad „a dolgokról való álláspontodban”, nem találkozom újabb kiadványaiddal, írásaiddal, nem olvasom a Nógrád Megyei Hírlap szombati számaiban „Jelentés a hegyről” című természetrajzi „szösszeneteidet”. Mi történt, kifogyott a tollad?

– Kiadványkészítési terveimről kénytelen voltam lemondani, mert két éve – feleségemmel együtt – *Nógrádi barangolások* munkacímmel gyakorlatilag készre összeállítottuk egy színes fotóalbum anyagát, kiadásra minden lehetséges helyen felajánlottuk, mindenkinek nagyon tetszett (legalábbis így vélekedtek), de csupán további segítő szándékú javaslatokat kaptunk, s miután a kör bezárult tudomásul kellett vennünk tehetetlenségünket, a „házalást” befejeztük. Mivel azonban az irogatáshoz elég egy toll és az aktualitásukat vesztett brosrák „tisztá” oldala, ma is irogatok, egyelőre csak a fiók részére. Nem akarok illúziókat kergetni. A fotózást is nagymértékben visszafogtuk, hiszen rengeteg még felhasználatlan „képünk” van, nem akarunk felesleges képtömeget magunk után hagyni. Azért, ha adódik egy-egy érdekesebb téma, most is „rákattintunk”, és ugyanolyan izgalommal várjuk az előhívás utáni eredményt, mint azelőtt.

– Többes szám első személyre tértél át, beszélgetésünk vége felé igazán itt az ideje, hogy – eredeti szándékomnak megfelelően – kérdezzelek családodról, amelyben – tudom – nagyon sok örömed van.

– Két asszony lányunk van, mindkettőjük részéről egy-egy unokánk. Idősebbik lányunk, Marika építészmérnök, ugyancsak itthon vállalkozóként próbál megkapaszkodni, ami úgy látszik – a szépítészetre egyébként nagyon is rászoruló városban és környékén – nem könnyű feladat. (Van is némi lelkipurdalásom, hogy talán a mi sugallatunkra választotta ezt az egyébként nagyon szép szakmát). Nagyobbik unokánk, Diana az ELTE angol szakán tanul és egyben már – felsőfokú nyelvvizsgájával és amerikai tanulmányúttal a háta mögött – tanít is. Balázs 14 éves, a somosi iskola 8. osztályát végzi. Ő ezermester: épít, szerkeszt, rajzol, furulyázik, számítógépezik, de sokat kerékpározik és túrázik is. Feleségemmel ugyan nem alapítottunk gazdasági társaságot, de amióta nyugdíjas vagyok, még több időt töltünk együtt, vállvetve igyekszünk besegíteni az unokák „infrastruktúrájának” (ruha, cipő, ked-

venc ételek, egy-egy könyv stb.) megteremtéséhez. A hétvégéket – ha csak lehet – minél szélesebb családi körben általában a salgói vikendházban, vagy valahol a környéken kirándulva töltjük.

Szabó Károly

Tihany

I.

A Belső-tónál ültünk, tar gyepen.
Körülöttünk szélhajtotta nád.
S a víz színén, békák kidülledt szemében
A végtelen figyelte önmagát.

II.

Én ezt a fény-azúr vizet legszívesebben
a lourdes-i Mária kékselyem övszalagjához
hasonlítanám.
Ugyanaz a könnyű kékség, tisztaság.
S mindkettőn valami megfoghatatlan
„titkos értelmű” derű sugárzik át.

III.

Augusztus végi hullócsillag.
Mielőtt végképp alámerülne,
Hogy létezett – az égre vési még
a zuhanás világon túli fénye.